

พิธีกรรมพ้องกับการจักรเบียบสังคม ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดลำปาง

นางศิริลักษณ์ สุภากุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษิตตามหลักสูตรปริญญาสังคมิวิทยามหาบัณฑิต

ภาควิชาสังคมิวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๓๓

ISBN 974-577-945-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

016267

i 10305257

ANCESTRAL WORSHIPPING RITUAL AND SOCIAL ORGANIZATION IN LAMPANG

MRS. Siriluck Supakul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1990

หัวข้อวิทยานิพนธ์

พิธีกรรมก่อนเผื่อกับการจักระเบียบสังคม ศึกษาเฉพาะ
กรณีจังหวัดลำปาง

โดย

นางศิริลักษณ์ สุภากุล

ภาควิชา

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรราชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อ วิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้พิมพ์บนกระดาษ

ชริลักษณ์ สุภากุล : พิธีกรรมพื้อมีหน้าที่การจัดระเบียบสังคม ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดลำปาง
(ANCESTRAL WORSHIPPING RITUAL AND SOCIAL ORGANIZATION IN LAMPANG)
อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ปรีชา คุวินทรพันธุ์, ๑๑๖ หน้า. ISBN 974-577-945-8

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงหน้าที่ประโยชน์ของพิธีกรรมพื้อมีในจังหวัดลำปาง และบทบาทของพิธีกรรมที่มีผลต่อการจัดระเบียบสังคม

ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมพื้อมีหน้าที่ประโยชน์ที่สำคัญคือ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในกลุ่มตระกูลที่ประกอบพิธีกรรมโดยมีผีบรรพบุรุษหรือที่เรียกว่าผีปู่ย่า เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในกลุ่มตระกูลช่วยเป็นกำลังใจในการแก้ปัญหาและเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ในด้านการจัดระเบียบสังคม พิธีกรรมมีบทบาทในการควบคุมความประพฤติของคนในกลุ่มตระกูลให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนา โดยใช้อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อเรื่องผีปู่ย่ามาควบคุมคนในสังคม พิธีกรรมช่วยขจัดปัญหาความขัดแย้งของคนในกลุ่มตระกูล สร้างความร่วมมือและความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในกลุ่ม

นอกจากนั้นพิธีกรรมยังเป็นการแสดงถึงอดีตของกลุ่มตระกูลที่ประกอบพิธีกรรมว่าได้สืบเชื้อสายมาจากชนชั้นเจ้าหรือนักรบในอดีต และพิธีกรรมยังได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ปลดปล่อยอารมณ์ แสดงออกในสิ่งที่ตรงข้ามกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของตน

ภาควิชา ..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา ..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ปีการศึกษา ๒๕๓๒

ลายมือชื่อนิสิต ..... ชริลักษณ์ สุภากุล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... รศ.ดร.ปรีชา คุวินทรพันธุ์

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อ วิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เท่านั้น (ไม่ต้องเขียนด้านหลัง)

SIRILUCK SUPAKUL : ANCESTRAL WORSHIPPING RITUAL AND SOCIAL ORGANIZATION IN LAMPANG. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. PREECHA KUWINPAN, PH.D. 116 pp. ISBN 974-577-945-8

This study is an attempt to make a study research into the ritual's functional role over social organization among the ancestor worshipping group.

It has been discovered that the "Fon Pee" rituals have two main functions. The first one is to serve as a mental binding force for members of the group sharing the same ancestral spirit of "Pee Pou Ya" which has become the spiritual center of all descendants. Secondly, they serve as a behavioural control over the lineage's members making them well behaved socially and religiously having in their minds the sacred power and mysterious faith in the "Pee Pou Ya".

The "Fon Pee" rituals help eliminate conflicts among kin members, create cooperation and unity within the group.

Last but not least, they are reflections of the lineage's past : a noble line of succession from the warriors or the ruling class. Also, they are opportunities for the female to release emotion, an act of relief quite opposite to the practice in their daily lives.

ภาควิชา ..... สังคมวิทยา มานุษยวิทยา .....
สาขาวิชา ..... สังคมวิทยา มานุษยวิทยา .....
ปีการศึกษา ..... ๒๕๖๒ .....

ลายมือชื่อนิสิต ..... สิรลัคณ์ สุปกุล .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... ปรีเชชา กุวิณปาน .....
.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ
และข้อคิดเห็นต่างๆของการวิจัยมาด้วยดีตลอด

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พาศำพิชญ์ ประธานกรรมการสอบ
วิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ กรรมการสอบ ที่ได้ให้คำแนะนำ
และขอเสนอแนะเพื่อปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณพ่อกานบุญศิริ วรรณศรี และญาติทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเข้า
ร่วมสัง เกตการณ์ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมพ่อนผี

นอกจากนี้ ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ทั้งทางคานกำลังกายและ
กำลังใจ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ศิริลักษณ์ สุภากุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์	๓
แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	๓
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
สมมุติฐานการวิจัย	๑๕
ขอบเขตของการวิจัย	๑๕
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๑๕
วิธีศึกษาและวิธีการวิจัย	๑๖
การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๖
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๖
การวิเคราะห์และแปลความข้อมูล	๑๗
ข้อจำกัดของการวิจัย	๑๗
การดำเนินงาน	๑๗
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๘
บทที่ ๒ พิธีกรรมพ่อนผี	
พิธีกรรมพ่อนผีมค	๒๓
พิธีกรรมพ่อนผีเม็ง	๓๐
พิธีกรรมพ่อนผีมคชอนเม็ง	๓๗

บทที่ ๓	พิธีกรรมพ่อนผีกับการจักระเบียบสังคม	๕๑
บทที่ ๔	วิเคราะห์พิธีกรรมพ่อนผี	๕๕
บทที่ ๕	สรุปและขอเสนอแนะ	๗๐
บรรณานุกรม	.....	๗๖
ภาคผนวก ก.	ประวัติจังหวัดลำปาง	๘๑
ภาคผนวก ข.	ผังการจัดตามของผีเมืองและผีมคชนเมือง	๘๘
ภาคผนวก ค.	อธิบายศัพท์เฉพาะที่ใช้ในพิธีกรรม	๙๒
ภาคผนวก ง.	ผีบรรพบุรุษของกลุ่มตระกูลที่นับถือผีประเภทต่างๆ	๙๔
ภาคผนวก จ.	อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในพิธีกรรมพ่อนผี	๙๗
ภาคผนวก ฉ.	ภาพประกอบเพื่อความเข้าใจในพิธีกรรมต่างๆของการพ่อนผี ..	๑๐๑

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑. หอผี ของกลุ่มตระกูลที่นับถือผี	๑๐๒
๒. ประรำพิธีของพิธีกรรมการพอนผี เมือง	๑๐๓
๓. หิ้งวาง เครื่องสังเวยในพิธีกรรมการพอนผี เมือง	๑๐๔
๔. แม่เตากรรมที่ประกอบอาหารในพิธีกรรมการพอนผี เมือง	๑๐๔
๕. ฉีดย่านาข้าวในพิธีกรรมการพอนผี เมือง	๑๐๕
๖. ฉีสองพื้นของลงกินเครื่อง เช่นในพิธีกรรมการพอนผี เมือง	๑๐๖
๗. การรำรำของผีบาวผีสาว ในพิธีกรรมการพอนผี เมือง	๑๐๗
๘. การโหนด่าของ เพื่อให้ผี เข้าประทับทรงในพิธีกรรมการพอนผี เมือง	๑๐๘
๙. การละเล่นชนไก่ ในพิธีกรรมการพอนผี เมือง	๑๐๘
๑๐. ประรำพิธีในพิธีกรรมการพอนผีมค	๑๑๐
๑๑. การรักษาโรคของผีปู่ย่า ในพิธีกรรมการพอนผีมค	๑๑๑
๑๒. การกินเครื่อง เช่นสังเวยของผีปู่ย่า ในพิธีกรรมการพอนผีมค	๑๑๒
๑๓. การเชิญผีปู่ย่าเข้าฉาม ในพิธีกรรมการพอนผีมคขอนแก่น	๑๑๒
๑๔. ผีปู่ย่าให้พรลูกหลาน ในพิธีกรรมการพอนผีมคขอนแก่น	๑๑๓
๑๕. การละเล่นยิงนก ในพิธีกรรมการพอนผีมคขอนแก่น	๑๑๔
๑๖. การละเล่นดอเรือ ในพิธีกรรมการพอนผีมคขอนแก่น	๑๑๕